

15. ledna 1990 začala jednání expertů ČSSR a SSSR o konci pobytu sovětských vojsk v Československu

21.1.2026 - Prokop Tomek | Vojenský historický ústav Praha

V Zrcadlovém sále Černínského paláce v Praze se ve dnech 15. až 17. ledna 1990 uskutečnilo první kolo jednání expertů ČSSR a SSSR o záležitosti sovětských jednotek na území Československa.

Přestože šlo o vojenskou otázku, obě delegace byly sestaveny z diplomatů. Požadavky československé delegace na sovětskou protistranu ale byly tehdy nediplomaticky a nezvykle přímé. Československá strana od počátku jednání požadovala co nejrychlejší odchod sovětských vojsk z Československa, a to do konce roku 1990. Prohlašovala za neplatné od samého počátku jak tzv. moskevské protokoly, tak i smlouvu o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk z 16. října 1968. Českoslovenští zástupci přesto nijak nezpochybňovali své závazky k Varšavské smlouvě. Dokonce nevyloučili po úplném odjezdu Střední skupiny sovětských vojsk možnost rozmístění minimálně nezbytného kontingentu konvenčních sil Varšavské smlouvy na československém území.

Naproti tomu sovětská strana chtěla nejprve mluvit jen o budoucím statutu sovětských vojsk na československém území a odmítala hovořit o urychleném odchodu. Radikalismus čs. zástupců sovětské diplomaty asi překvapil. Jednání si vysvětlovala jen jako vyložení stanovisek, pak konzultace v ústředí a návrat k rozhovorům někdy později. V jednom momentě dokonce vedoucí sovětské delegace, náměstek ministra zahraničních věcí SSSR Ivan. A. Aboimov prohlásil, že přerušuje jednání a vrací se do Moskvy. Sovětská delegace prohlásila, že konečným cílem sovětské strany je stažení sovětských vojsk z cizích území. Ovšem v případě Československa nemá jít o krok unáhlený, ale postupný, s přihlédnutím k regionálním specifikům, k potřebám bezpečnosti a obrany Varšavské smlouvy. Sověti argumentovali rovnováhou v Evropě. K termínu stažení se nevyjádřili, ale hovořili jen o „etapách“.

Jak přímo sovětské zástupci uvedli, pro SSSR bylo stažení vojsk v současné ekonomické situaci vnitřním sociálním problémem. Pro vojáky ani pro jejich rodiny nebyly v SSSR volné objekty a byty. Na počátku devadesátých let se předpokládalo stahování celkem 550 000 vojáků plus jejich rodinných příslušníků nejen z Československa, ale i z NDR, Maďarska a Polska. Sovětská delegace se snažila podmiňovat stažení svých vojsk na jednání o konvenčním odzbrojení ve Vídni. To by znamenalo nejen získat čas, ale i vojenskou výhodu, protože by pak musely učinit podobné ústupky i Spojené státy. Celý proces by se zpomalil a z hlediska Československa zkomplikoval. Navíc by tak v podstatě již nešlo o napravení historické křivdy sovětské okupace ze srpna 1968.

K nulitě smluv se sovětská delegace nevyjádřila. Odmítala předat údaje o struktuře, výstroji, zásobách a materiálech svých vojsk na československém území, požadované československou stranou. Jednání tedy zřetelně ukázala rozdílné postoje obou zemí. Nakonec se ale podařilo sovětskou stranu přesvědčit, že se bude jednat o odchodu. Náměstka Aboimova přijal ministr zahraničí Jiří Dienstbier, který zdůraznil zájem podepsat smlouvu o stažení vojsk již v únoru, při plánované návštěvě prezidenta Václava Havla v Moskvě.

Druhé kolo dvoudenního jednání odborníků začalo 7. února v Moskvě. A již 26. února 1990 podepsali Michail S. Gorbačov a Václav Havel Dohodu o odchodu sovětských vojsk z Československa. Konečný

termín byl posunut na 30. červen 1991. Přesto byla obdivuhodná rychlost a energie, s níž československá diplomacie tehdy domluvila ukončení více než dvacet let trvající vojenské okupace.

Prokop Tomek

Čtěte také: Odchod Sovětů: silná argumentace čs. strany jednání výrazně urychlila

<https://www.vhu.cz/15-ledna-1990-zacala-jednani-o-konci-pobytu-sovetskych-vojsk-v-ceskoslovensku>